$\alpha + \omega$, 2003, Nr. 2, 22–29

Inversijos apskritimų atžvilgiu

Edmundas Mazėtis
edmundas@vpu.lt

Mokydamiesi geometrijos mokykloje, susipažįstame su įvairiomis plokštumos transformacijomis: lygiagrečiuoju postūmiu, ašine ir centrine simetrijomis, posūkiu, homotetija ir kitomis. Visų šių geometrinių transformacijų bendra savybė yra ta, kad jomis taškai atvaizduojami į taškus, tiesės — į tieses, atkarpos — į atkarpas (nors ir ne visuomet to paties ilgio), kampai — į kampus, apskritimai — į apskritimus ir pan. Bet yra tokių transformacijų, kurios tieses „sulenkia" į apskritimus, o apskritimus „ištiesina" į tieses. Tokios transformacijos — tai inversijos. Nors iš pirmo žvilgsnio jos atrodo keistokai, tačiau geometrijoje plačiai taikomos ir palengvina daugelio uždavinių sprendimą.

1. Inversijos sąvoka

Sakykime, kad plokštumoje yra apskritimas I, kurio centras — taške O, o spindulys lygus R. Taškai M ir M' yra vadinami *inversiniais apskritimo I atžvilgiu*, jei taškas M' yra spindulyje OM ir $OM \cdot OM' = R^2$. Apskritimo centras O neturi inversinio taško.

Plokštumos transformacija, kuria kiekvienas plokštumos taškas M atvaizduojamas į jam inversinį tašką M' apskritimo I atžvilgiu, yra vadinama *inversija apskritimo I atžvilgiu*. Apskritimas I yra vadinamas *inversijos apskritimu*, jo centras O — *inversijos centru*. Inversijos centras O neatvaizduojamas į jokį plokštumos tašką ir jis nėra jokio plokštumos taško vaizdas.

Iš apibrėžimo matome: jei taškas M atvaizduojamas į tašką M', tai taško M' vaizdas yra taškas M. Taigi du kartus atlikę tą pačią inversiją, gauname tapatingąją plokštumos transformaciją. Kaip žinome, tokia savybė būdinga ir ašinei bei centrinei simetrijoms.

Jei taškas M yra inversijos apskritimo I viduje, tai $OM < R$. Tuomet iš inversijos apibrėžimo gauname, kad $OM' > R$, t. y. taško M vaizdas yra inversijos apskritimo išorėje. Analogiškai parodoma, kad inversijos apskritimo išorėje esančio taško vaizdas yra inversijos apskritimo viduje, o jei taškas M yra inversijos apskritime, tai jis atvaizduojamas pats į save. Iš pirmo žvilgsnio atrodantis keistas faktas, kad „nedidelis" skritulys atvaizduojamas (ir, be to, abipusiškai vienareikšmiškai) į begalinę sritį, esančią jo išorėje, neturėtų stebinti: tiek skritulio viduje, tiek jo išorėje yra be galo daug taškų.

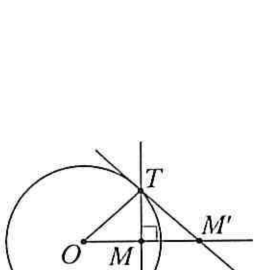

1 pav.

Dabar išsiaiškinsime, kaip rasti taškų inversinius vaizdus. Sakykime, kad taškas M yra inversijos apskritimo I viduje (1 pav.).

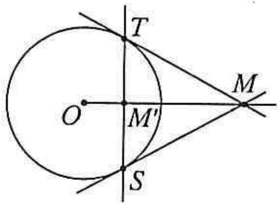

2 pav.

Nubrėžkime spindulį OM ir iš taško M iškelkime jam statmenį (1 pav.); šis statmuo kerta apskritimą taškuose T ir S. Per vieną šių taškų (pvz., tašką T) brėžiame inversijos apskritimo liestinę, kuri kirs spindulį OM taške M'. Iš trikampių OTM ir $OM'T$ panašumo gauname $\frac{OM}{OT} = \frac{OT}{OM'}$, t. y. $OM \cdot OM' = OT^2 = R^2$, todėl taškas M' yra taško M inversinis vaizdas. Jei taškas M yra inversijos apskritimo išorėje (2 pav.), tai per jį brėžiame apskritimo liestines MT ir MS; tiesių OM ir ST sankirtos taškas M' yra taško M inversinis vaizdas. Įrodoma taip pat, kaip ir ankstesniu atveju.

1 pavyzdys. Inversija, kurios centras yra taške O, o spindulys lygus R, taškai A ir B atvaizduojami į taškus A' ir B'. Įrodysime, kad

$$A'B' = \frac{R^2 \cdot AB}{OA \cdot OB}. \tag{1}$$

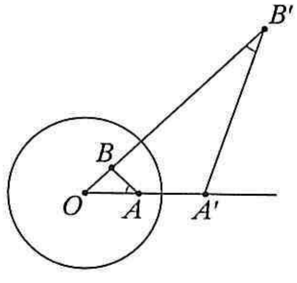

3 pav.

Pastebime, kad trikampiai OAB ir $OB'A'$ turi bendrą kampą O ir pagal inversijos apibrėžimą $OA \cdot OA' = OB \cdot OB' = R^2$, t. y. $\frac{OA}{OB} = \frac{OB'}{OA'}$ (3 pav.). Trikampiai OAB ir $OB'A'$ yra panašūs, todėl $\frac{AB}{B'A'} = \frac{OA}{OB'}$. Taigi $\frac{A'B'}{AB} = \frac{OB'}{OA} = \frac{OB'}{OA} \cdot \frac{OB}{OB} = \frac{R^2}{OA \cdot OB}$. Iš čia ir gaunama (1) lygybė. Pastebėkime, kad inversija keičia atstumus tarp taškų, nes iš įrodytos lygybės gauname, jog $AB = A'B'$ tada ir tik tada, kai $OA \cdot OB = R^2$; bendru atveju $AB \neq A'B'$.

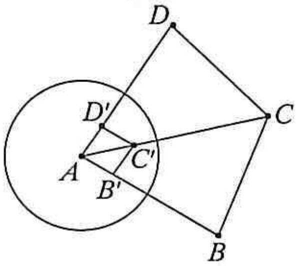

4 pav.

2 pavyzdys. Įrodykime, kad bet kokiam keturkampiui $ABCD$ yra teisinga nelygybė $AB \cdot CD + BC \cdot AD \geqslant AC \cdot BD$.

Nagrinėkime inversiją su centru taške A ir bet kokiu spinduliu R. Taškai B, C, D atvaizduojami į taškus B', C', D' (4 pav.), kuriems teisinga trikampio nelygybė $B'C' + C'D' \geqslant B'D'$. Pasinaudoję (1) lygybe, gauname nelygybę $\frac{R^2 \cdot BC}{AB \cdot AC} + \frac{R^2 \cdot CD}{AC \cdot AD} \geqslant \frac{R^2 \cdot BD}{AB \cdot AD}$. Padauginę abi šios nelygybės puses iš $\frac{AB \cdot AC \cdot AD}{R^2}$, gauname ieškomą nelygybę.

2. Tiesių ir apskritimų inversiniai vaizdai

Sakykime, kad inversija apskritimo I su centru O ir spinduliu R atžvilgiu taškai A ir B atvaizduojami į taškus A' ir B'. Kaip jau matėme 1 pavyzdyje, trikampiai OAB ir $OB'A'$ yra panašūs. Ši svarbi inversijos savybė padeda braižant tiesių ir apskritimų inversinius vaizdus.

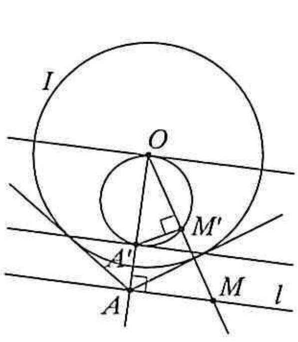

5 pav.

Sakykime, kad tiesė l eina per inversijos centrą O. Pagal inversijos apibrėžimą bet kuris tiesės l taškas atvaizuojamas į tašką, esantį tiesėje l, todėl tiesė l, einanti per inversijos centrą, atvaizuojama pati į save.

Jei tiesė l neina per inversijos centrą O, tai brėžiame statmenį $OA \perp l$ (5 pav.) ir randame taško $A \in l$ inversinį vaizdą A'. Jei kito tiesės l taško M vaizdas yra taškas M', tai pagal įrodytą inversijos savybę $\angle OAM = \angle OM'A'$. Bet $\angle OAM = 90°$, todėl ir kampas $OM'A'$ yra status. Taigi taškas M' yra apskritime, kurio skersmuo yra atkarpa OA'. Todėl tiesės, neinančios per inversijos centrą O, vaizdas yra apskritimas, einantis per inversijos centrą (aišku, taškas O nėra jokio taško vaizdas, todėl tiksliau sakome, kad tiesės, neinančios per inversijos centrą vaizdas yra apskritimas be taško O, einantis per inversijos centrą). Be to, taške O šio apskritimo liestinė yra lygiagreti su tiese l.

1 užduotis. *Įrodykite, kad apskritimo ω, einančio per inversijos centrą O (be taško O), vaizdas yra tiesė, neinanti per inversijos centrą ir lygiagreti su apskritimo ω liestine taške O.*

Sakykime, kad apskritimas ω neina per inversijos centrą O. Sujunkime jo centrą Q su inversijos centru tiese, kertančia apskritimą ω taškuose A, B, ir raskime šių taškų vaizdus A', B' (6 pav.).

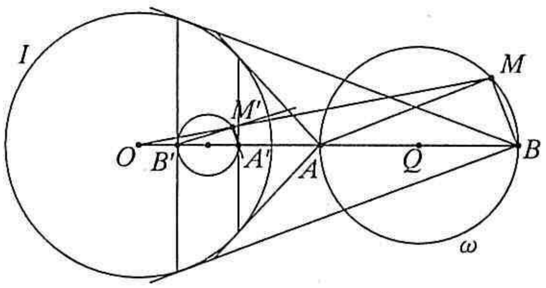

6 pav.

Imkime bet kokį apskritimo ω tašką M, kuris atvaizduojamas į tašką M'. Tuomet $\angle A'M'B' = \angle OM'A' - \angle OM'B'$. Bet $\angle OM'A' = \angle OAM$, $\angle OM'B' = \angle OBM$, $\angle OAM = \angle AMB + \angle ABM$ (pagal priekampio savybę). Todėl $\angle A'M'B' = \angle OM'A' - \angle OM'B' = \angle AMB + \angle ABM - \angle OBM = 90° + \angle OBM - \angle OBM = 90°$, t. y. taškas M' yra apskritime, kurio skersmuo — atkarpa $A'B'$. Taigi apskritimo, neinančio per inversijos centrą vaizdas yra apskritimas, taip pat neinantis per inversijos centrą.

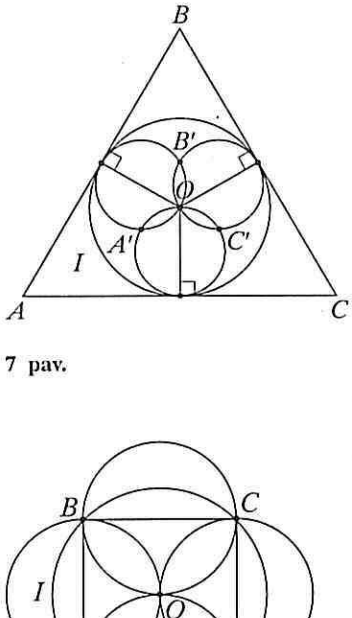

7 pav.

3 pavyzdys. Apibrėžto apie inversijos apskritimą I lygiakraščio trikampio ABC vaizdas yra figūra, sudaryta iš trijų lankų $\smile A'B'$, $\smile B'C'$ ir $\smile C'A'$, nes tiesės AB, BC ir CA atvaizduojamos į apskritimus, einančius per inversijos centrą O ir liečiančius šias tieses (7 pav.). Kvadrato $ABCD$, įbrėžto į inversijos apskritimą I, vaizdas yra figūra, susidedanti iš apskritimų, einančių per taškų trejetus (O, A, B), (O, B, C), (O, C, D), (O, D, A), lankų, esančių inversijos apskritimo išorėje (8 pav.). Kvadrato $ABCD$ ribojamos plokštumos dalies vaizdas yra plokštumos dalis, ribojama minėtų apskritimų lankų ir esanti inversijos apskritimo išorėje. Taigi aprėžtų figūrų (tokių kaip kvadratas) inversiniai vaizdai gali būti neaprėžtos figūros.

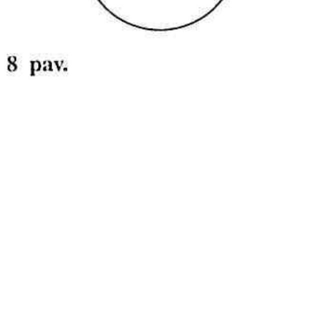

8 pav.

2 užduotis. *Nubraižykite į inversijos apskritimą įbrėžto taisyklingojo trikampio vaizdą ir apie inversijos apskritimą apibrėžto taisyklingojo šešiakampio vaizdą. Nurodykite, į ką atvaizduojamos šių figūrų vidinės sritys.*

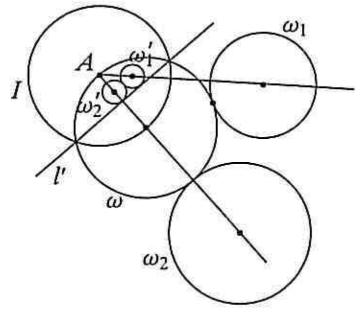

9 pav.

3 užduotis. *Nubraižykite rombo $ABCD$, kurio viršūnės A ir C yra inversijos apskritime, o viršūnės B ir D jam nepriklauso, inversinį vaizdą. Nurodykite, į kokią figūrą atvaizduojama šiuo rombu apribota plokštumos sritis.*

4 pavyzdys. Yra du apskritimai ir taškas A, nesantis nė vieno jų viduje. Išsiaiškinkime, kiek gali būti apskritimų, einančių per tašką A ir liečiančių duotuosius apskritimus.

Sakykime, kad ω_1 ir ω_2 yra du apskritimai, o taškas A nėra nė vieno jų viduje (9 pav.). Tarkime, kad apskritimas ω eina per tašką A ir liečia apskritimus ω_1 ir ω_2. Nagrinėkime inversiją, kurios centras — taške A, o spindulys bet koks. Kaip įrodyta anksčiau, šia inversija apskritimai ω_1 ir ω_2 atvaizduojami į apskritimus ω_1' ir ω_2', o apskritimo ω vaizdas yra tiesė l, neinanti per inversijos centrą bei liečianti apskritimus ω_1' ir ω_2'.

Taigi uždavinį naudojantis inversija galima suformuluoti paprasčiau: kiek yra tiesių, liečiančių du apskritimus ω_1' ir ω_2'. Atsakymas į šį klausimą visiems žinomas: gali būti nuo 0 iki 4 tiesių, liečiančių du apskritimus (10 pav.). Atlikus tą pačią inversiją, apskritimai ω_1' ir ω_2' atvaizduojami į apskritimus ω_1 ir ω_2, tiesė l' — į apskritimą, einantį per tašką A ir liečiantį duotuosius apskritimus. Todėl atsakymas į uždavinio klausimą yra toks: priklausomai nuo apskritimų ir taško tarpusavio padėties, gali egzistuoti nuo 0 iki 4 apskritimų, einančių per duotąjį tašką ir liečiančių du duotuosius apskritimus.

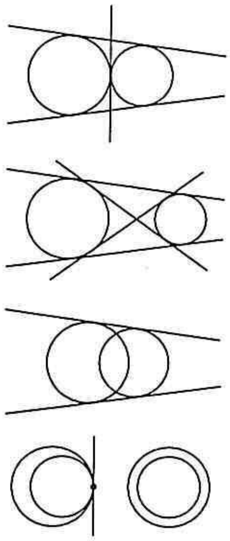

10 pav.

3. Inversija išlaiko kampus

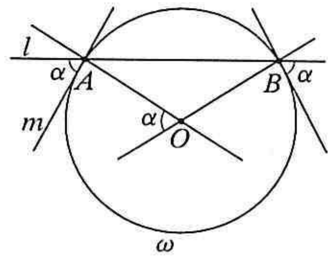

11 pav.

Mokykloje per geometrijos pamokas dažniausiai nagrinėjami kampai tarp tiesių. Tačiau galima apibrėžti ir kampus tarp kitų susikertančių kreivių. Sakykime, kad tiesė l kerta apskritimą ω taškuose A ir B, o tiesė m yra apskritimo ω liestinė taške A. Smailusis arba statusis kampas tarp tiesių l ir m yra vadinamas *kampu tarp tiesės l ir apskritimo ω*. Aišku, kad tas pats kampas gaunamas ir taške B (11 pav.). Tiesė l yra statmena apskritimui ω, jei ji eina per apskritimo centrą; jei tiesė liečia apskritimą, tai kampas tarp jų lygus 0°. Jei apskritimai ω_1 ir ω_2 kertasi taškuose A ir B, o tiesės l ir m yra šių apskritimų liestinės taške A, tai smailusis arba statusis kampas tarp tiesių l ir m yra vadinamas *kampu tarp apskritimų* ω_1 ir ω_2. Dėl simetrijos apskritimų centrus jungiančios tiesės atžvilgiu, tas pats kampas yra ir kitame jų sankirtos taške B (12 pav.). Jei O_1 ir O_2 yra apskritimų centrai, tai kampas tarp apskritimų ω_1 ir ω_2 yra lygus kampui tarp tiesių O_1A ir O_2A, nes šios tiesės yra statmenos apskritimų liestinėms l ir m. Jei apskritimai ω_1 ir ω_2 liečiasi taške A, tai kampas tarp jų lygus 0°. Jei apskritimai (arba tiesė ir apskritimas) neturi bendrų taškų, tai kampas tarp jų neapibrėžtas.

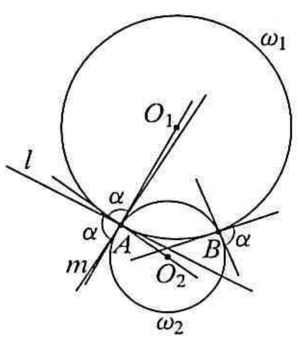

12 pav.

Įrodysime svarbią teoremą, kuri dažnai vadinama pagrindine inversijos savybe.

Teorema. *Kampas tarp apskritimų* ω_1 *ir* ω_2 *(arba kampas tarp tiesių* ω_1 *ir* ω_2*, arba kampas tarp tiesės* ω_1 *ir apskritimo* ω_2*) yra lygus kampui tarp jų inversinių vaizdų* ω_1' *ir* ω_2'.

Įrodymas. Išnagrinėsime keletą atvejų.

1. Jei ω_1 ir ω_2 yra tiesės, einančios per inversijos centrą O, tai jos atvaizuojamos į save ir šiuo atveju teorema teisinga.

2. Jei ω_1 ir ω_2 yra tiesės, neinančios per inversijos centrą O ir susikertančios taške A, tai jų inversiniai vaizdai yra apskritimai, einantys per tašką O ir tašką A' — taško A vaizdą. Šių apskritimų liestinės taške O yra lygiagrečios su duotosiomis tiesėmis, todėl kampas tarp šių liestinių lygus kampui tarp duotųjų tiesių. Taigi šiuo atveju teorema teisinga.

3. Jei ω_1 ir ω_2 yra dvi lygiagrečios tiesės, nė viena iš kurių neina per inversijos centrą O, tai jų inversiniai vaizdai yra du taške O besiliečiantys apskritimai (paaiškinkite, kodėl). Taigi ir tiesės, ir jų vaizdai sudaro 0° kampus.

4. Jei ω_1 ir ω_2 yra du apskritimai, einantys per inversijos centrą O, tai jų vaizdai yra dvi tiesės, neinančios per tašką O. Jei duotieji apskritimai taške O kertasi, tai jie kertasi dar viename taške A. Todėl jų vaizdai — tiesės l_1' ir l_2' kertasi taške A', kuris yra taško A inversinis vaizdas. Kadangi tiesės l_1' ir l_2' yra lygiagrečios su apskritimų ω_1 ir ω_2 liestinėmis taške O, todėl kampas tarp tiesių l_1' ir l_2' lygus kampui tarp duotųjų apskritimų. Jei apskritimai ω_1 ir ω_2 taške O liečiasi, tai jų vaizdai yra lygiagrečios tiesės (nes jei tos tiesės kirstųsi taške A', tai jis būtų taško A, priklausančio abiem duotiesiems apskritimams, vaizdas). Taigi ir kampas tarp duotųjų apskritimų, ir kampas tarp jų vaizdų lygus 0°. Todėl ir šiuo atveju teoremos tvirtinimas yra teisingas.

5. Jei ω_1 ir ω_2 yra du susikertantys apskritimai, neinantys per inversijos centrą O, tiesės l_1 ir l_2 — jų liestinės, išvestos sankirtos taške A (13 pav.), tai šių liestinių vaizdai yra apskritimai l_1' ir l_2', einantys per inversijos centrą bei liečiantys duotųjų apskritimų vaizdus ω_1' ir ω_2' taške A', kuris yra taško A inversinis vaizdas. Kadangi apskritimai l_1' ir ω_1' liečiasi taške A', tai tame taške jų liestinės sutampa; analogiškai apskritimai l_2' ir ω_2' taške A' turi bendrą liestinę. Taigi kampas tarp apskritimų ω_1' ir ω_2' yra lygus kampui tarp apskritimų l_1' ir l_2'. Bet remiantis 4 atveju kampas tarp apskritimų l_1' ir l_2' yra lygus kampui tarp tiesių l_1 ir l_2, t. y. kampui tarp duotųjų apskritimų.

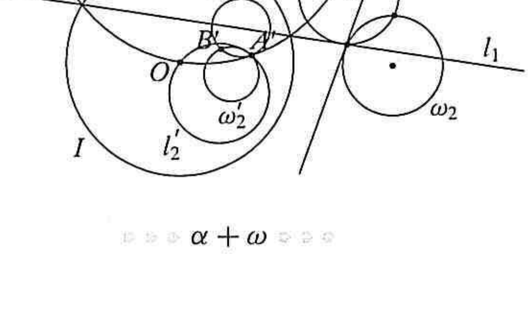

13 pav.

Taigi kampas tarp apskritimų ω_1' ir ω_2' lygus kampui tarp apskritimų ω_1 ir ω_2, o tai ir reikėjo įrodyti.

4 užduotis. *Baikite įrodyti teoremą, išnagrinėdami atvejus, kai* ω_1 *ir* ω_2 *yra: a) tiesė ir apskritimas, einantis per inversijos centrą; b) tiesė, einanti per inversijos centrą, ir apskritimas, neinantis per jį; c) tiesė, neinanti per inversijos centrą, ir apskritimas, einantis per jį; d) tiesė ir apskritimas, neinantys per inversijos centrą.*

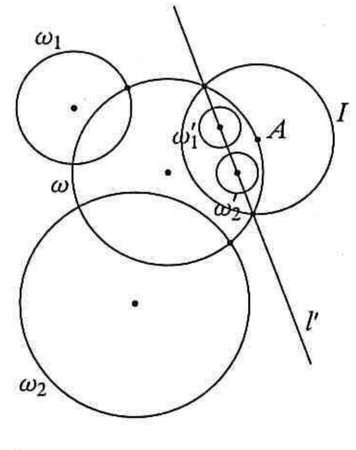

14 pav.

5 pavyzdys. Sakykime, kad ω_1 ir ω_2 yra du apskritimai, taškas A nepriklauso nė vienam iš jų. Įrodysime, kad egzistuoja vienintelis apskritimas, einantis per tašką A, statmenas duotiesiems apskritimams.

Tarkime, kad apskritimas ω eina per tašką A ir statmenai kerta apskritimus ω_1 ir ω_2 (14 pav.). Nagrinėjame inversiją, kurios centras — taške A, o spindulys R — bet koks. Šia inversija apskritimai ω_1 ir ω_2 atvaizduojami į apskritimus ω_1' ir ω_2', o apskritimas ω — į tiesę l'. Kadangi inversija nekeičia kampų, tai tiesė l' yra statmena apskritimams ω_1' ir ω_2', taigi ji eina per šių apskritimų centrus. Vadinasi, egzistuoja vienintelė tiesė l', statmena apskritimams ω_1' ir ω_2', jos inversinis vaizdas yra vienintelis apskritimas ω, einantis per tašką A ir statmenas duotiesiems apskritimams ω_1 ir ω_2. Pastebėkime, kad taškui A esant apskritimų ω_1 ir ω_2 centrus jungiančioje tiesėje, per jį eina ne apskritimas, o tiesė, statmena duotiesiems apskritimams.

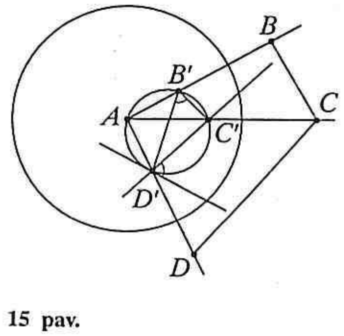

15 pav.

6 pavyzdys. Duotas iškilusis keturkampis $ABCD$. Apie trikampius ABC ir ABD apibrėžtų apskritimų sudaromas kampas yra lygus apie trikampius ACD ir BCD apibrėžtų apskritimų sudaromam kampui. Įrodysime tai.

Sakykime, kad ω_1, ω_2, ω_3 ir ω_4 yra atitinkamai apie trikampius ABC, ABD, ACD ir BCD apibrėžti apskritimai. Atlikime inversiją, kurios centras — taške A, o spindulys bet koks. Taško B vaizdas yra taškas B', taško C — taškas C', o taško D — taškas D' (15 pav.). Tuomet apskritimo ω_1 vaizdas yra tiesė $B'C'$, apskritimo ω_2 vaizdas — tiesė $B'D'$, o pagal pagrindinę inversijos savybę kampas tarp apskritimų ω_1 ir ω_2 lygus kampui $C'B'D'$. Apskritimo ω_3 vaizdas yra tiesė $C'D'$, o apskritimo ω_4 — apskritimas, einantis per taškus B', C' ir D'. Taigi kampas tarp apskritimų ω_3 ir ω_4 yra lygus kampui tarp tiesės $C'D'$ ir apskritimo, einančio per taškus B', C' ir D'. Kadangi ir šis kampas, ir kampas $C'B'D'$ yra lygus pusei lanko $C'D'$, tai kampas tarp apskritimų ω_1 ir ω_2 lygus kampui tarp apskritimų ω_3 ir ω_4.

7 pavyzdys. Yra du apskritimai ω_1 ir ω_2, neturintys bendrų taškų. Tuomet egzistuoja inversija, kuria šie apskritimai atvaizduojami į koncentrinius apskritimus. Įrodysime tai.

Sakykime, kad apskritimų ω_1 ir ω_2 spinduliai yra r_1, r_2, jų centrai — taškai O_1, O_2, o atstumas tarp centrų lygus d. Tiesėje O_1O_2 visuomet egzistuoja taškas C, iš kurio abiem apskritimams nubrėžtos liestinės CT_1 ir CT_2 yra lygios (16 pav.). Iš tikrųjų, jei $O_1C = x$, tai iš lygybės $CT_1 = CT_2$ gauname, kad $x^2 - r_1^2 = (d-x)^2 - r_2^2$, arba $x = \frac{r_1^2 - r_2^2 + d^2}{2d}$. Tuomet $O_2C = d - x = \frac{r_2^2 - r_1^2 + d^2}{2d}$, t. y. taškas C yra atkarpoje O_1O_2 ir dalija ją santykiu $\frac{O_1C}{O_2C} = \frac{r_1^2 - r_2^2 + d^2}{r_2^2 - r_1^2 + d^2}$. Iš taško C, kaip iš centro, spinduliu $CT_1 = CT_2$ nubrėžiame apskritimą ω, kuris yra statmenas duotiesiems apskritimams (paaiškinkite, kodėl). Vieną iš taškų, kuriuose šis apskritimas kerta tiesę O_1O_2, pažymime O ir nagrinėjame inversiją su centru taške O. Šia inversija apskritimai ω_1 ir ω_2 atvaizduojami į apskritimus ω_1' ir ω_2', o apskritimas ω — į tiesę l', statmeną apskritimams ω_1' ir ω_2'. Taigi tiesė l' jungia apskritimų ω_1' ir ω_2' centrus ir nesutampa su tiese O_1O_2, nes ji neina per tašką O. Kita vertus, taškai O, O_1 ir O_2 yra vienoje tiesėje, todėl apskritimų ω_1' ir ω_2' centrai yra toje pačioje tiesėje O_1O_2. Kadangi tiesės l' ir O_1O_2 nesutampa, tai apskritimų ω_1' ir ω_2' centrai ir tiesėje l', ir tiesėje O_1O_2 gali būti tik tada, kai jie sutampa, t. y. apskritimai ω_1' ir ω_2' yra koncentriniai. Taigi bet kuria inversija apskritimai ω_1 ir ω_2, kurių centras yra taške O, atvaizduojami į koncentrinius apskritimus.

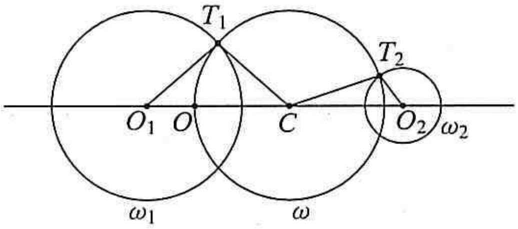

16 pav.

5 užduotis. *Išnagrinėkite, kaip pasikeičia samprotavimai, kai vienas iš apskritimų yra kito viduje.*

Pateikiame dar keletą uždavinių, kurių sprendimą palengvina tinkamai panaudotos inversijos.

Uždaviniai

1. Yra tiesė a ir du plokštumos taškai toje pačioje tiesės pusėje. Kiek egzistuoja apskritimų, einančių per tuos taškus ir liečiančių tiesę a?
2. Yra apskritimas ir du taškai, abu išsidėstę arba jo išorėje, arba viduje. Kiek egzistuoja apskritimų, einančių per tuos taškus ir liečiančių apskritimą?
3. Per tašką A, esantį apskritimo išorėje, nubrėžta tiesė l, neinanti per apskritimo centrą O ir kertanti apskritimą taškuose M ir N. Taškai M' ir N' yra simetriški taškams M ir N tiesės OA atžvilgiu, o tiesės MN' ir $M'N$ kertasi taške A'. Įrodykite, kad taškas A' nepriklauso nuo tiesės l parinkimo.

   Nurodymas. Įsitikinkite, kad taškas A' yra inversiškas taškui A duotojo apskritimo atžvilgiu.

4. Į skritulio nuopjovą įbrėžta n apskritimų; antrasis liečia pirmąjį ir trečiąjį, trečiasis — antrąjį ir ketvirtąjį ir t. t. Įrodykite, kad įbrėžtųjų apskritimų lietimosi taškai yra viename apskritime.

5. Per taškus A ir B eina apskritimai ω_1 ir ω_2, liečiantys apskritimą ω, ir apskritimas ω_3, statmenas apskritimui ω. Įrodykite, kad apskritimas ω_3 sudaro lygius kampus su apskritimais ω_1 ir ω_2.

   Nurodymas. Išnagrinėkite inversiją, kurios centras yra taške A.

6. Du apskritimai kertasi taškuose A ir B. Apskritimą ω_1 jie išoriškai liečia taškuose A_1 ir B_1, o apskritimą ω_2 — taškuose A_2 ir B_2. Įrodykite, kad apie trikampius AA_1B_1 ir AA_2B_2 apibrėžti apskritimai liečiasi.

   Nurodymas. Išnagrinėkite inversiją su centru A ir pasinaudokite apskritimų vaizdų homotetiškumu.

7. Apskritimas ω_1 yra apskritimo ω_2 viduje. Nubrėžti dar keturi apskritimai, kurių kiekvienas liečia apskritimus ω_1 ir ω_2, taip pat dar du iš likusių trijų. Įrodykite, kad gauti keturi lietimosi taškai yra viename apskritime.

   Nurodymas. Pasinaudoję 7 pavyzdžiu, atvaizduokite apskritimus ω_1 ir ω_2 į koncentrinius apskritimus.